

FÒRUM AMBIENTAL

Crisi alimentària i polítiques agràries

Miquel Ortega Cerdà

miquel.ortega@uab.cat

Grup de Recerca en Agricultura, Ramaderia i Alimentació en la
Globalització.

Universitat Autònoma de Barcelona

www.araguab.cat

Índex

- 1.Introducció: situació i tendències
- 2.La crisi dels aliments 2006-2008
- 3.Processos polítics que condicionen les polítiques relacionades amb l'alimentació
- 4.Respostes polítiques específiques a la pujada dels aliments:
 - Respostes individuals: Països, BM, FMI, FAO
 - Resposta multilateral

L'alimentació, una situació complexa

CONSUMIDORS

- **Nivell nutricional**
- Aspectes sanitaris (vaques boges, llet xinesa,..)
- Qualitat de l'aliment

PRODUCTORS

- Marge de benefici del petit i mitjà productor
- Accés als recursos bàsics per a la producció (terra, aigua, llavors, etc.)
- Desenvolupament rural

ALIMENTACIÓ

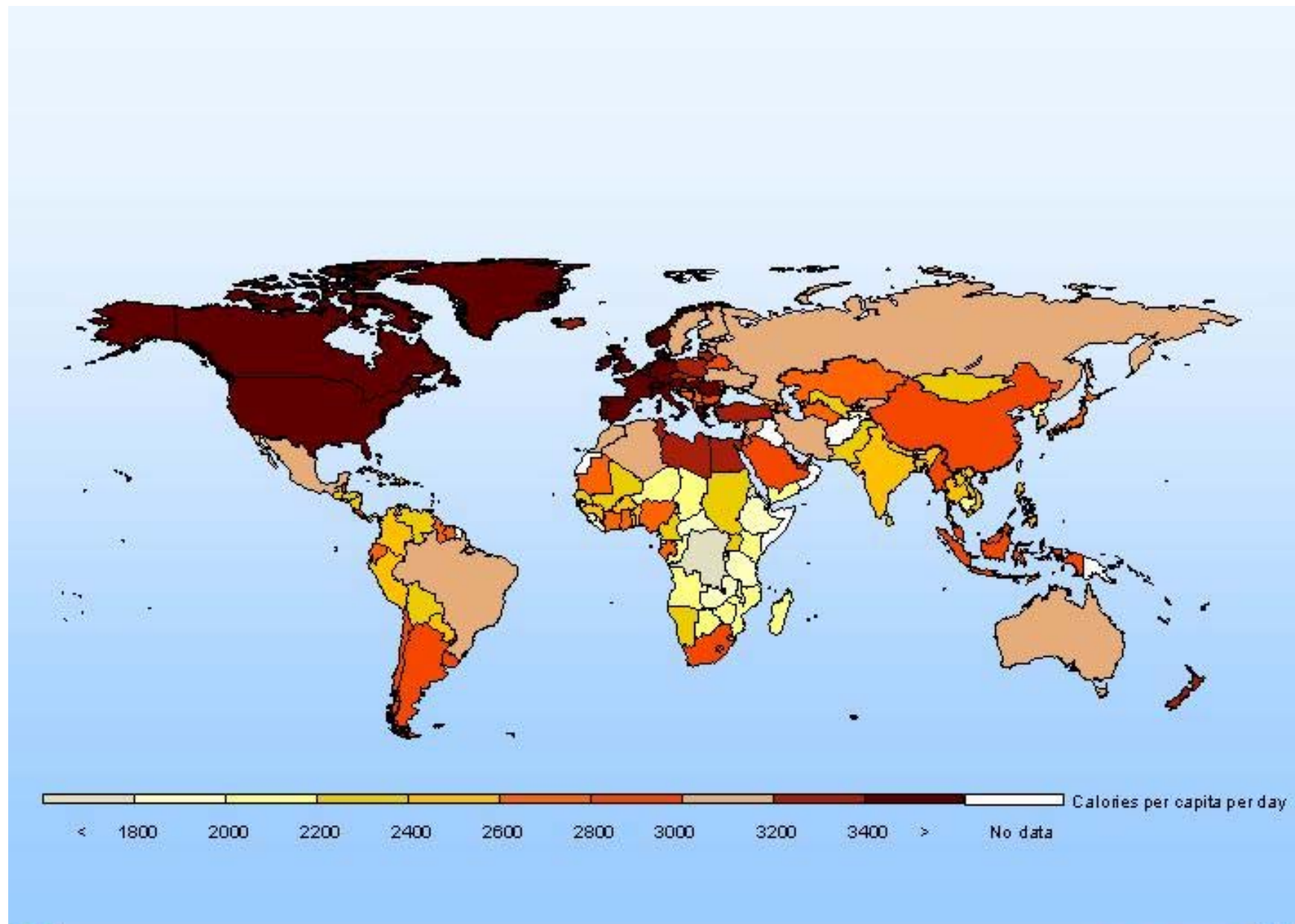
MEDI AMBIENT

- Biodiversitat
- Fertilitat del terra
- Pressió sobre l'aigua
- Canvi climàtic
- ... Petroli....

NOUS ACTORS I ACTORS REFORÇATS

- Empreses energètiques
- Inversors financers
- Indústria química-bioquímica
- Grans distribuïdors
- Agrupacions de consumidors-productors

Desnutrició

Desnutrició

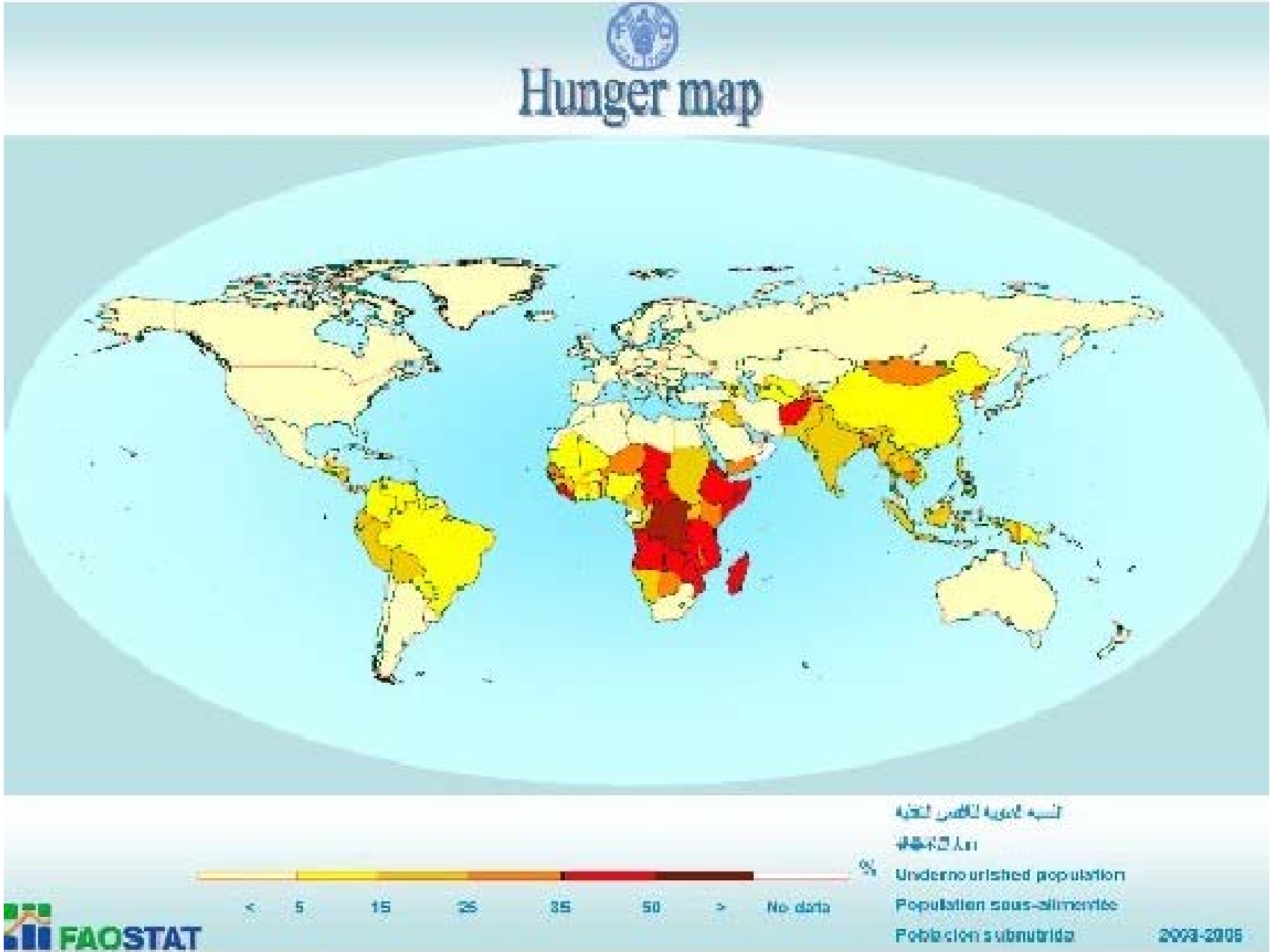
Desnutrición			
Población desnutrida (millones)			
Países y zonas regionales	1990-92	1995-97	2003-05
MUNDO	841,9	831,8	848,0
Países Desarrollados	19,1	21,4	15,8
Países en Desarrollo	822,8	810,4	832,2
Asia y Pacífico	582,4	535,0	541,9
Asia del Este	183,5	152,0	131,8
Asia del Sur Este	105,6	88,6	86,9
Asia del Sur	282,5	284,8	313,6
Asia Central	4,0	4,7	6,5
Asia Oeste	6,1	4,4	2,2
América Latina y Caribe	52,6	51,8	45,2
América del Norte y Central	9,3	10,2	8,8
Caribe	7,5	8,6	7,6
Sur América	35,8	33,0	28,8
Oriente Medio y África del Norte	19,1	29,6	33,0
Oriente Medio	15,0	25,3	28,4
África del Norte	4,0	4,3	4,6
África Sub Sahariana	168,8	194,0	212,1
África Central	22,0	38,4	53,3
África del Este	77,1	86,1	86,0
Sur África	32,4	35,8	36,8
África del Oeste	37,3	33,8	36,0

China (-50 millones)

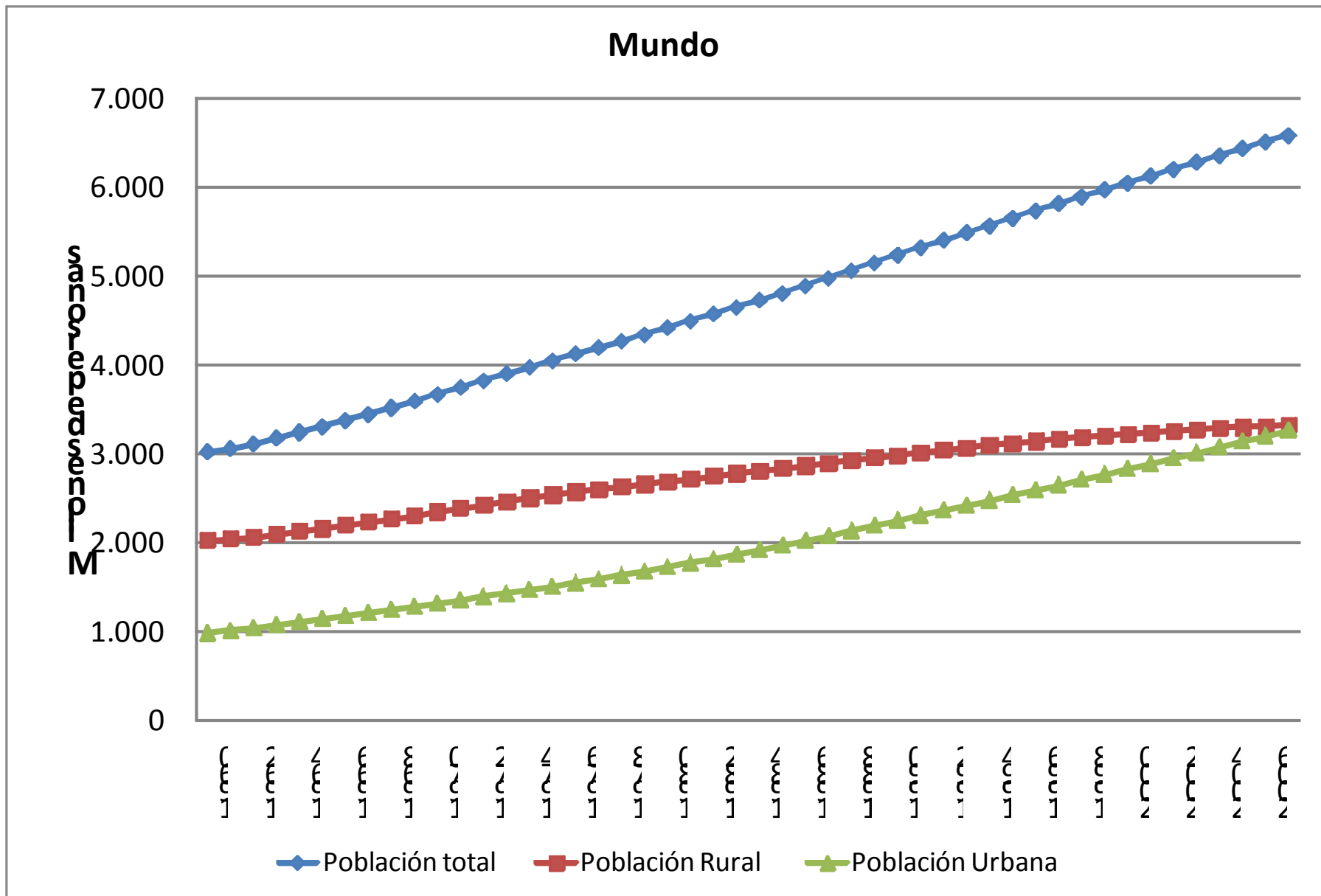
India (+30 millones)

Desnutrición			
% de la población afectada			
Países y zonas regionales	1990-92	1995-97	2003-05
MUNDO	18	14	13
Países Desarrollados	<5	<5	<5
Países en Desarrollo	20	18	16
Asia y Pacífico	20	17	16
Asia del Este	15	12	10
Asia del Sur Este	24	18	16
Asia del Sur	25	22	21
Asia Central	8	9	11
Asia Oeste	38	27	14
América Latina y Caribe	12	11	8
América del Norte y Central	8	8	6
Caribe	26	28	23
Sur América	12	10	8
Oriente Medio y África del Norte	6	8	8
Oriente Medio	7	11	11
África del Norte	<5	<5	<5
África Sub Sahariana	34	34	30
África Central	34	51	57
África del Este	45	44	35
Sur África	45	43	37
África del Oeste	20	16	14

Desnutrició

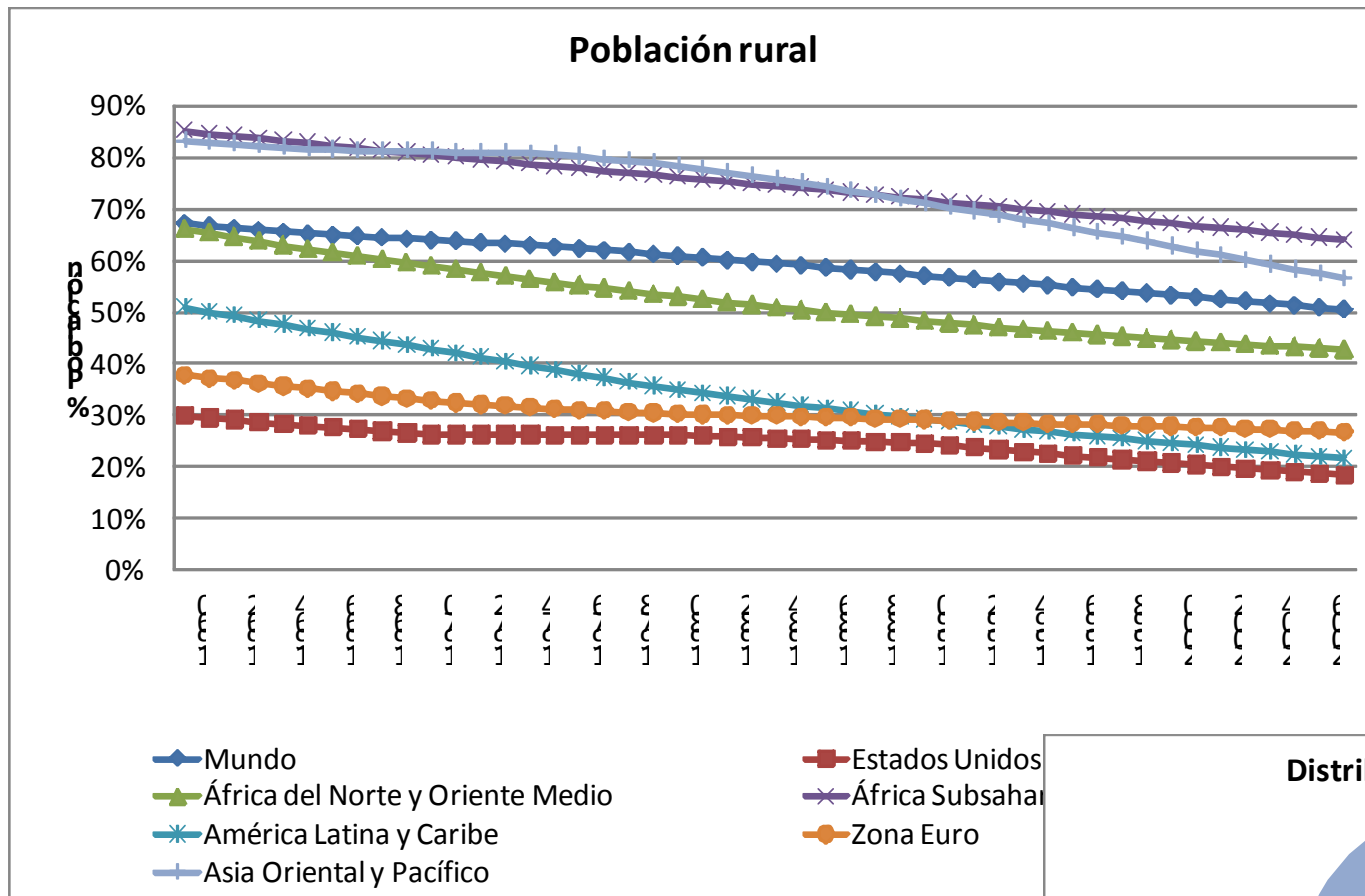

Evolució de la població global i distribució rural-urbana

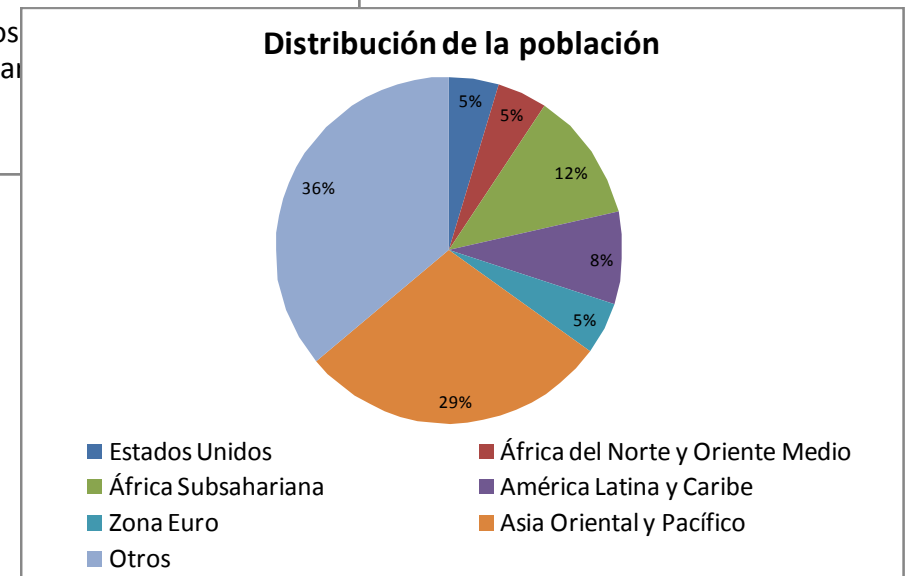

Font: World Development Indicators

Evolució de la població global i distribució rural-urbana

Font: World Development Indicators

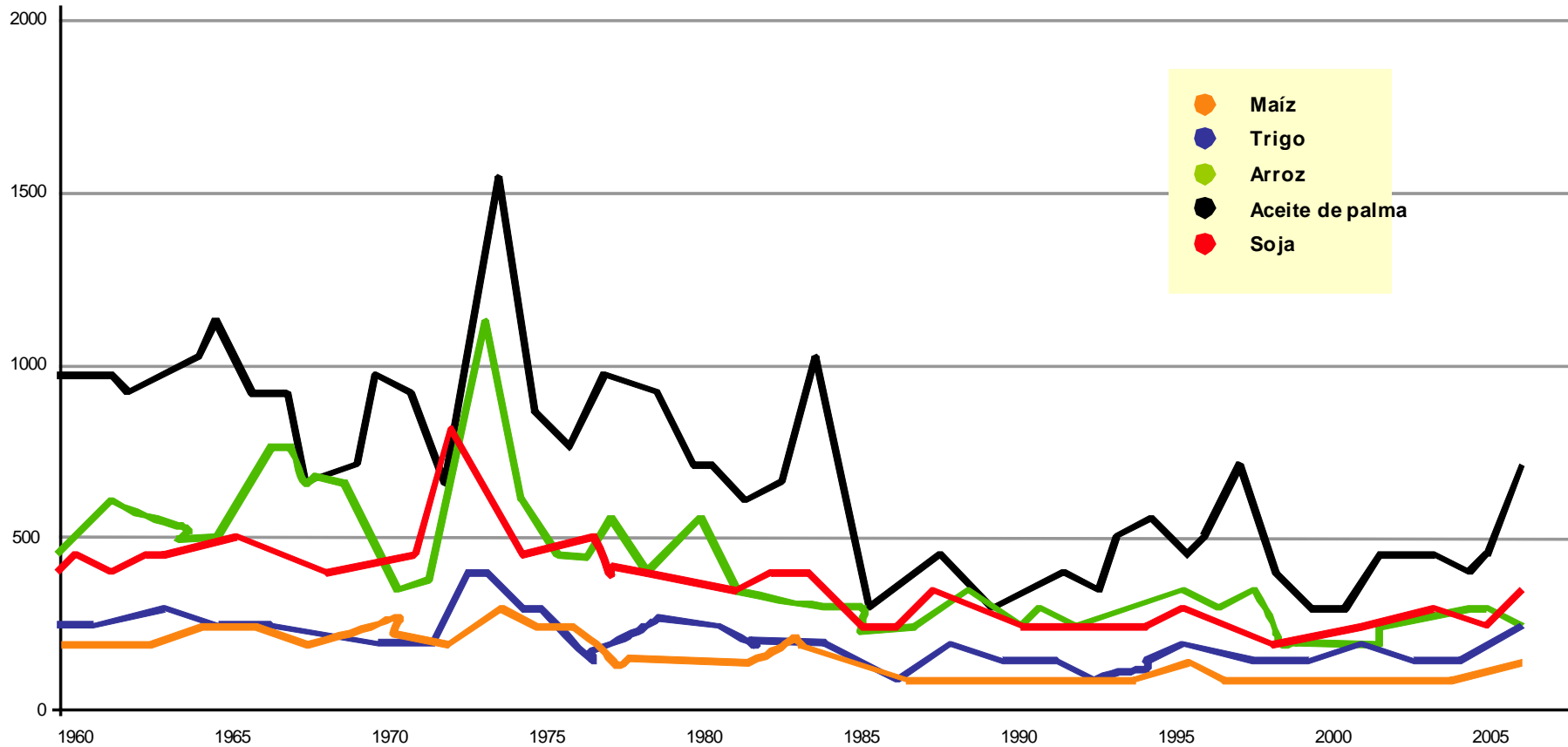

L'augment dels preus

2006-2008

Crisi dels aliments 2006-2008

•Pujada dels preus dels aliments al mercat internacional

FUENTE: World Bank data base (2008)

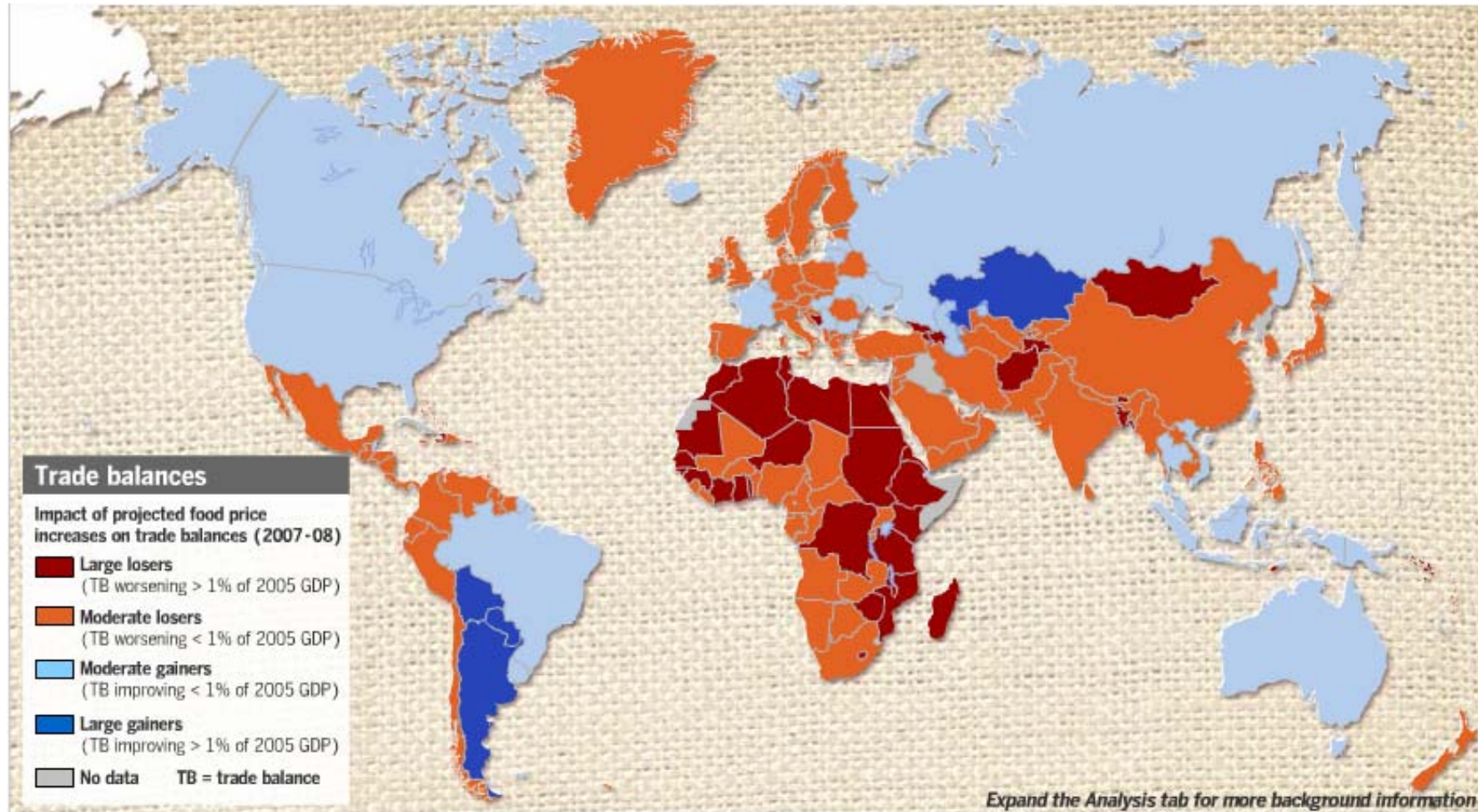
Font: Jordi Rosell i Lourdes Viladomiu “agrocarburiants”

Conflictes civils associats a la pujada del preu dels aliments

Font: Financial Times

Impactes macroeconòmics

Impacta a la balança comercial

Font: Financial Times

**Algunes iniciatives polítiques
internacionals anteriors a la crisi
del preu dels aliments que
afecten a l'alimentació**

ALGUNS PROCESSOS POLÍTICS INTERNACIONALS IMPORTANTS PER A L'ALIMENTACIÓ

COMERCIAL

- Negociacions multilaterals de la OMC: Ronda de Doha
- Acords regionals bilaterals (EX. Europa-Àfrica, CentroAmèrica....)

POLÍTIQUES AGRÀRIES

- UE:** Política Agrària Comunitària (revisió, post 2013)
- EEUU:** Farm Bill
- Privades:** Alliance for a Green Revolution for Africa (AGRA)

ENERGÈTIQUES I DE CANVI CLIMÀTIC

- UE:** Pla energètic 2020 (-20% emissions, 20% energies renovables, 20% increment eficiència). Quotes biocombustibles 10%.
- EEUU:** subvencions producció bioetanol
- Internacional:** Post-Kioto

ALGUNES POLÍTIQUES INTERNACIONALS REALITZADES ALS DARRERS ANYS

- Polítiques de **limitació de l'oferta** (UE, EEUU,...).
- **Abandonament** de polítiques d'“autoabastiment i stock” i poca inversió en el sector agrari
- **Esgotament dels increments de producció associats a la Revolució Verda** i falta d'incorporació d'innovacions que millorin significativament els rendiments
- **Pressió sobre el sòl agrari**: urbanització, conservació de la biodiversitat i progressiu esgotament de la frontera agrària
- **Menys intervenció**: Polarització, no disminució de les desigualtats

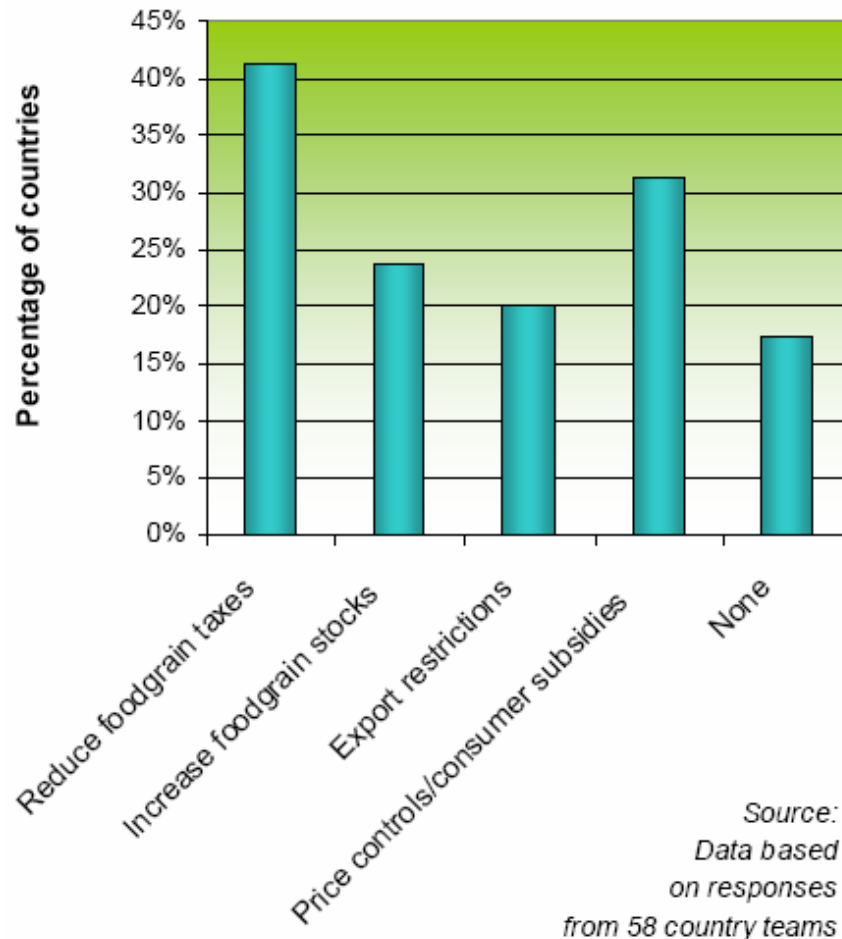
Respostes polítiques com
a reacció de la pujada
dels preus dels aliments

ACTUACIONS POLÍTIQUES NACIONALS

- **Prohibició d'exportacions amb o sense límit:** arròs Basmati d'Índia, Vietnam, Cambotja, Egipte, Costa de Marfil (productes bàsics), Zàmbia, Tanzània, Argentina (blat).
- **Augment als impostos d'exportació:** Pakistan, Rússia.
- **Promoció de la producció interna a llarg termini:** Preus mínims garantits a Xina, subvencions a Zàmbia (fertilitzants), Mèxic (fertilitzants), Argentina (fertilitzants), Equador.
- **Eliminació d'impostos a las importacions o impostos interns:** importació arròs, Índia; importacions de cereals a la UE, Libèria –impost intern, Etiòpia, Tanzània (importació), Mèxic, El Salvador, Guatemala, Nicaragua, Hondures, Brasil (blat), Perú, Bolívia.
- **Venda a preus subsidiat:** Filipines, Bangla Desh, Tailàndia, Malàisia, Zimbabwe, Rússia.
- **Distribució directa a determinats col·lectius:** Perú.
- **Compra subsidiada o directa de materies primeres exteriors:** Senegal, Zimbabwe (compra directa), Etiòpia (compra directa).
- **Ajuda a sectors socials amb dificultats:** Sud Àfrica (ancians, + pobres)
- **Introducció temporal de nous actors:** producció de pa per part de l'exèrcit (Egipte)

ACTUACIONES POLÍTICAS NACIONALES

Figure 2. Food Price Policies
(% of 58 countries)

Font: Banc Mundial, 2008
**Rising food prices: Policy
options and World Bank response**

RESPOSTES POLÍTIQUES: FMI i BM

INICI JUNY	FMI	BM
MESURES D'EMERGÈNCIA		
Donar més diners o aliments a qui més li cal	■	■
Donar aliments a qui més li cal. Cartilles racionament	■	■
Reducció o eliminació dels aranzels sobre els productes alimentaris bàsics	■	■
Subsidis temporals a un o dos productes essencials per als pobres	■	
Restriccions a les exportacions	■	■
Subsidis generals no destinats als més pobres, o control directe dels preus	■	
MESURES A MIG TERMINI		■
Inversió a infraestructures de transport		■
Macroeconomia: +ingressos o redistribució en la utilització dels recursos		■
Crear polítiques d'stock de producció		■

RESPOSTES POLÍTIQUES MULTILATERALS

- **5 de Juny 2008.** FAO. Cimera especial a Roma. “Declaració de Roma”. Concepte central: seguretat alimentària
- **Juliol 2008.** Grup de treball: “High-level Task Force on the Global Food Security Crisis”. Nacions Unides + BM+ FMI. “Comprehensive framework for action”
- **19 de Novembre 2008** Diouf demana establir un “Nou ordre alimentari”. Reunió internacional 1r semestre 2009 per parlar sobre governança al sistema alimentari i comerç. També demana 30.000 milions de \$/any.
- **26-27 de Juny 2009.** Madrid. Reunió d’alt nivell per a la seguretat alimentària.

RESPOSTES POLÍTIQUES: FAO. 5 de Junio

MESURES D'EMERGÈNCIA

Reestructura recursos i demana més recursos per a ajut humanitari i programes específics.

Programa d'Alimentació Mundial (WFP)=3000 milions \$ per l'any 2008

Programa de recolzament de promoció de la producció als països amb menys recursos (llavors, imputs, etc.) durant els propers 18 mesos =1700 milions \$

International Fund For Agricultural Development 2008=200 milions\$, 2010-2012=1500 milions\$

World Bank Multi-Donor Grant Facility = 800 milions \$

Ajuts per a la gestió macroeconòmica: balança comercial i deute extern

MESURES A CURT TERMINI PER PROMOURE LA PRODUCCIÓ I COMERCIALIZACIÓ

Facilitar l'assistència per a augmentar la producció dels productors de petita escala

Facilitar l'accés a llavors, fertilitzants, pinsos i altres insums apropiats i adaptats al medi local així com assistència tècnica

Mesures per a moderar fluctuacions als preus: ... res concret

Conclusió del programa de Doha de l'OMC. Aplicació del paquet d'Ajuda al comerç

Reducció al mínim de mesures restrictives que puguin incrementar la volatilitat dels preus internacionals

MESURES A MIG I LLARG TERMINI

Es valora la biodiversitat per a lluitar contra el canvi climàtic ... cap compromís concret.

Insta a la comunitat internacional, al sector públic i al privat, a que intensifiqui la inversió en ciència i tecnologia per a l'alimentació i l'agricultura

Insta a augmentar la liberalització del comerç agrícola reduint les barreres comercials i polítiques que distorsionen el mercat

Biocombustibles....admeten que és una preocupació i suggereixen més estudi.

RESPOSTES POLÍTIQUES: FAO

La Declaració de Roma no incorpora aspectes concrets sobre :

- Especulació financera
- Concentració a la cadena productiva
- Problema energètic
- Rol dels agrocombustibles
- Lluita contra els efectes del canvi climàtic
- Falta de control o participació dels productors en els mètodes i condicions per a produir

RESPOSTES POLÍTIQUES: NNUU+BM+FMI

Estructura de la CFA:

Actuacions per a donar cobertura a les necessitats immediates:

1. Ajuda alimentària d'emergència, intervencions nutricionals i xarxes d'emergència
2. Promoció de la producció del petit agricultor
3. Ajust de les polítiques de comerç i fiscals
4. Gestió de les necessitats macroeconòmiques

Actuacions per a reforçar el sistema a llarg termini i contribuir a la seguretat alimentària i nutricional:

1. Sistemes de protecció social
2. Producció del petit agricultor
3. Mercats internacionals
4. Consens internacional a l'entorn dels biocombustibles

RESPOSTES POLÍTIQUES: NNUU+BM+FMI

Actuacions per a donar cobertura a les necessitats immediates:

- 1. Ajuda alimentària d'emergència, intervencions nutricionals i xarxes d'emergència**
 - **Problemes:** èmfasi en la restricció a l'accés condicionat al treball, a només el que sigui imprescindible (a la pràctica conflicte amb el dret a l'alimentació?, - eficàcia-eficència), afirma que mai s'han d'aplicar restriccions a les importacions i que s'ha de reduir els impostos.
- 2. Promoció de la producció del petit agricultor**
 - **Problemes:** no afronta temàtiques clau com l'accés a la terra i la necessitat de reformes agràries, la indefensió contra els sistemes de distribució dominants, proposa subvencions al petroli, etc.
- 3. Ajust de les polítiques de comerç i fiscals**
 - **Problemes:** mai límits a les exportacions, liberalització comerç internacional com a proposta bàsica
- 4. Gestió de les necessitats macroeconòmiques**

RESPOSTES POLÍTIQUES: NNUU+BM+FMI

Actuacions per a reforçar el sistema a llarg termini i contribuir a la seguretat alimentària i nutricional:

1. Sistemes de protecció social

- **Problemes:** *food for work* pot portar a problemes de condicionalitat, èmfasis en la utilització d'aliments "enriquits"

2. Producció del petit agricultor

- **Problemes:** oblit de temes claus com l'accés als recursos, limitació del paper de l'estat al microcrèdit, no analitza aspectes socials com el gènere

3. Mercats internacionals

- **Problemes:** formalment diu que s'ha d'analitzar però totes les propostes són de més liberalització

4. Consens internacional a l'entorn dels biocombustibles

- **Problemes:** proposa com a solució els standards i l'estudi però no planteja el tema d'escala, al mateix temps els vol promoure abans de saber el resultat de l'estudi

RESPOSTES POLÍTIQUES: NNUU+BM+FMI

Algunes demandes concretes relacionades amb l'AOD i recursos financers:

- Augmentar l'AOD dedicada al desenvolupament agrari del 3% al 10% en 5 anys
- Doblar l'Ajut destinat a ajut alimentari
- Eliminar les restriccions a les exportacions (límits i impostos) a l'ajut humanitari
- Establir algun sistema d'estocs reals o virtuals per ús humanitari

S'estimen necessaris entre 25.000 i 40.000 milions per any per poder tenir opcions d'assolir l'Objectiu 1 dels Objectius del Mil·lenni. 1/3 per urgències i 2/3 destinats a les mesures a llarg termini

RESPOSTES POLÍTIQUES: NNUU+BM+FMI

Crítiques a la CFA:

“...la majoria de les accions proposades no contribuiran al dret a l'alimentació, més aviat reforçaran les estructures de poder ja existents que són les responsables de la violació del dret a l'alimentació a tot el món.

.... Si les polítiques recomanades es porten a l'àmbit nacional, els països amb més necessitats corren el risc de ser víctimes de condicionalitats, en particular per les institucions de Bretton Woods i la OMC que tenen un rol dominant a la HLTF

.... Al contrari que la diagnosi realitzada FIAN considera que les arrels de l'actual crisi es fonamenten en polítiques internacionals i internacionals inadequades, decidides a les Institucions de Bretton Woods i més recentment a la OMC. Aquestes polítiques han impossibilitat les condicions necessàries per que els estats repectin, protegeixin i assoleixin el dret humà a una alimentació adequada”

Flavio Valente, Secretari General de FIAN International

CONCLUSIONS

1. La crisi ha suposat una **oportunitat política per fer propostes a l'entorn d'algunes problemàtiques del sistema alimentari**, (oportunitat "tancada" degut a la crisi financera?.)
2. Ha permès **visualitzar aspectes problemàtics** a l'entorn dels: biocombustibles, inversió financera, o les polítiques d'estocs, **però per ara no s'han arribat a canvis concrets en aquest temes "nous"**.
3. De manera immediata la crisi dels preus dels aliments **no ha suposat cap canvi significatiu a les polítiques internacionals més importants que ja estaven en procés**: comerç (OMC, acords regionals) o productives sectorials (PAC, Farm Bill). A mig termini?

CONCLUSIONS

4. Per ara **no existeix un replantejament del model productiu predominant** (agroindustrial i amb alts nivells de concentració)
5. Per ara **no existeix un replantejament de la funció del lliure mercat, al contrari es reafirma com a “part de la solució”**
6. La crisi ja està facilitant una **potenciació de l'agricultura a les polítiques internacionals d'ajuda al desenvolupament**
7. El nivell d'implementació de les mesures específiques, i la forma de fer-les encarà està pendent de veure.